

EU:s strategiska ansats till Svarta havsregionen

Utrikesdepartementet

Dokumentbeteckning

JOIN(2025)135

Celexnummer 52025JC0135

The European Union's strategic approach to the Black Sea region

Sammanfattning

Den 28 maj presenterade EU-kommissionen och den höga representanten ett gemensamt meddelande om en strategisk ansats för Svarta havsregionen, med fokus på att stärka säkerhet, stabilitet och välbefinnande. Ansatsen betonar regionens geostrategiska betydelse som en bro mellan Europa och Asien och dess potential för ekonomisk utveckling, energiresurser och kritiska råmaterial. Den strategiska ansatsen bygger på tre pelare med tillhörande flaggskeppsprojekt.

Regeringen välkomnar ökat EU-engagemang givet dynamiken i regionen och dess geostrategiska betydelse, inte minst mot bakgrund av Rysslands aggression mot Ukraina.

1. Förslaget

1.1 Ärendets bakgrund

Europeiska rådet uppdrog i sina slutsatser den 27 juni 2024 kommissionen och den höga representanten att ta fram ett gemensamt meddelande om upprättandet av en strategisk ansats till Svarta havet. Meddelandet publicerades den 28 maj 2025. Det för samman relevanta policyer och handlingsplaner i en koherent strategi mot bakgrund av Rysslands aggression mot Ukraina och destabiliserande agerande i regionen. Ansatsen syftar till att möta behoven hos EU och partnerländerna i sektorer som ekonomi, konnektivitet, miljö, klimat, forskning, innovation, maritim policy och säkerhet. Den ska även bidra till att förankra Svarta havsregionen i gemensamma värderingar, solida demokratiska institutioner och rättsstatens principer.

1.2 Förslagets innehåll

Det gemensamma meddelandet beskriver en övergripande strategisk ansats för att föra samman redan existerande relevanta policyer och handlingsplaner. I meddelandet konstateras att Svarta havet är en geostrategiskt viktig region som förbinder Europa med södra Kaukasien, Centralasien och östra Medelhavet. Regionen har stor betydelse för handel, energi, livsmedelssäkerhet och kritiska råvaror. Den strategiska ansatsen syftar till att stärka EU:s samarbete med Ukraina, Moldavien, Georgien, Turkiet, Armenien och Azerbajdzjan. Den syftar vidare till att främja regional

samverkan inom transport, energi och digital infrastruktur samt minska sårbarheten för hybrid- och cyberhot.

Ansatsen kommer att implementeras i nära samverkan med EU:s arbete inom Östliga partnerskapet och utvidgningsprocessen och dra nytta av befintliga regionala samarbetsramar och initiativ för att maximera synergier och effektivitet. Engagemang och samarbete med strategiska partners i Svarta havsregionen kommer att förstärkas genom att utnyttja Östliga partnerskapets åtgärder inom alla nyckelområden, inklusive mellanfolkliga kontakter och engagemang från civilsamhället, tillsammans med samarbete inom utbildning, kultur, ungdomsfrågor och jämställdhet.

Den strategiska ansatsen bygger på tre pelare med tillhörande flaggskeppsprojekt.

Pelare 1: Säkerhet, stabilitet och motståndskraft

Den första pelaren syftar till att stärka säkerheten och stabiliteten i en region som präglas av ökade geopolitiska spänningar. I ljuset av Rysslands aggression mot Ukraina har Svarta havet blivit ett säkerhetspolitiskt nyckelområde för EU. Meddelandet betonar behovet av att skydda kritisk infrastruktur, motverka hybrida hot och stärka den civila och militära motståndskraften i regionen.

Som ett led i detta arbete föreslås att ett regionalt nav för maritim säkerhet – Black Sea Maritime Security Hub – etableras. Syftet är

att förbättra den gemensamma lägesbilden, samordna övervakning och främja informationsutbyte mellan EU:s medlemsstater och partnerländer. Hubben ska även bidra till att återställa säkra sjöfartsleder, särskilt i ukrainska vatten, där minor och annan oexploderad ammunition utgör ett fortsatt hot mot handel och miljö.

Skyddet av kritisk infrastruktur lyfts fram som en prioriterad fråga. Meddelandet pekar på behovet av gemensamma riskbedömningar och förstärkt samarbete med relevanta aktörer, inklusive Nato och privata operatörer, för att minska sårbarheten i energisystem, kommunikationsnät och hamnanläggningar. Vidare föreslås åtgärder för att stärka cybersäkerheten och motverka desinformation, bland annat genom kapacitetsuppbyggnad, stöd till oberoende medier och samordnade insatser mot hybrida hot.

Inom ramen för EU:s civila skyddsmekanism föreslås ett utökat samarbete med länder i Svarta havsregionen. Syftet är att förbättra beredskapen för naturkatastrofer, industriolyckor och andra kriser, inklusive de som är en direkt följd av kriget i Ukraina. Strategin omfattar även åtgärder för att stärka rättsstatens principer och bekämpa organiserad brottslighet, som utgör ett växande hot mot stabilitet och samhällsstyrning i regionen. EU avser att stödja reformer inom rättsväsendet, förbättra gränskontroll och tullsamarbete samt främja regionala insatser mot människohandel, smuggling och korruption.

Vidare lyfts vikten av att förbättra den militära rörligheten i regionen. Genom investeringar i infrastruktur och administrativa förenklingar ska förutsättningarna för snabb och säker förflyttning av militära resurser inom och mellan EU:s medlemsstater och partnerländer förbättras. Detta är en del av EU:s bredare arbete med att stärka sin försvarsförmåga och bidra till avskräckning och krishantering i närområdet.

Pelare 2: Tillväxt och välbefinnande

Den andra pelaren i ansatsen syftar till att främja ekonomisk utveckling, stärka sammanlänkningen mellan EU och Svarta havsregionen samt stödja övergången till en grön och digital ekonomi. Det gemensamma meddelandet framhåller att regionens ekonomiska potential är betydande, men att den hämmas av bristande infrastruktur, låg investeringsnivå och begränsad integration i globala värdekedjor.

Mot denna bakgrund föreslås en särskild konnektivitetsagenda för Svarta havet, med fokus på att modernisera hamnar, förbättra järnvägsförbindelser och utveckla multimodala transportkorridorer i linje med EU:s TEN-T-nätverk. Strategin omfattar även investeringar i energiinfrastruktur, inklusive elöverföring, LNG-terminaler och framtida vätgaslösningar, i syfte att minska beroendet av rysk energi och främja hållbar energiförsörjning, samt fortsatt regionalt samarbete för att upprätthålla en hög nivå av säkerhet vid kärntekniska anläggningar.

Digital konnektivitet lyfts fram som en nyckelfaktor för regionens utveckling. EU avser att stödja utbyggnaden av digital infrastruktur, inklusive fiberoptiska nät och 5G, samt främja innovation genom digitala innovationshubbar och partnerskap med näringslivet. Strategin betonar även vikten av att stärka cybersäkerheten och den digitala motståndskraften i regionen.

En särskild tyngdpunkt läggs på utvecklingen av havsekonomin, den så kallade blå ekonomin. I meddelandet föreslås att ett regionalt partnerskap för blå ekonomi etableras, med syfte att samordna insatser inom hållbart fiske, havsbaserad energi, marina bioteknologier och ekoturism. Genom riktade investeringar och kapacitetsuppbyggnad ska regionens kustsamhällen ges bättre förutsättningar att bidra till en hållbar tillväxt.

För att stärka den lokala ekonomin föreslås även åtgärder för att förbättra tillgången till finansiering för små och medelstora företag. Genom EU-finansierade instrument som InvestEU och stöd från Europeiska investeringsbanken ska investeringar i grön omställning, digitalisering och export främjas.

Pelare 3: Miljöskydd, klimatanpassning och återhämtning

Den tredje pelaren fokuserar på att skydda Svarta havets marina och kustnära ekosystem, minska miljöpåverkan från kriget i Ukraina och stärka regionens motståndskraft mot klimatförändringar. Det gemensamma meddelandet konstaterar att

Svarta havet är ett av Europas mest sårbara havsområden, med omfattande miljöproblem som förvärrats av kriget.

Miljöövervakningen i regionen föreslås stärkas genom användning av satellitdata och samarbete med regionala miljöorganisationer. Särskilt fokus läggs på att kartlägga och hantera miljöskador till följd av kriget, såsom oljeutsläpp, kemikalieläckor och föroreningar från förstörd infrastruktur. EU avser att stödja återställningsinsatser i samarbete med nationella myndigheter och internationella organisationer.

Klimatanpassning lyfts fram som ett prioriterat område. I meddelandet föreslås stöd till nationella klimatanpassningsplaner och lokala investeringsstrategier, med fokus på kustskydd, vattenförvaltning och klimatsmart jordbruk. Strategin omfattar även förstärkt katastrofberedskap, bland annat genom utvidgat samarbete inom EU:s civilskyddsmekanism. Vidare betonas behovet av gränsöverskridande vattenförvaltning. EU avser att intensifiera samarbetet med flodkommissioner och nationella myndigheter för att minska utsläpp från jordbruk, industri och avloppssystem, i linje med EU:s vattendirektiv. Den strategiska ansatsen syftar även till att skydda den biologiska mångfalden i Svarta havet genom utvidgning av marina skyddade områden, forskning om hotade arter och bekämpning av invasiva arter och plastföroreningar.

Genomförande

Finansieringen av den strategiska ansatsen för Svarta havet kommer att genomföras genom befintliga finansieringsinstrument och budgetar inom ramen för EU:s fleråriga budgetram 2021–2027. Viktiga instrument inkluderar Grannskaps-, utvecklings- och internationellt samarbetsinstrumentet (NDICI), Instrumentet för föranslutningsstöd (IPA III), Fonden för ett sammanlänkat Europa (CEF), Horisont Europa, Europeiska försvarsfonden (EDF), EU:s försvarsinnovationssystem (EUDIS), Sammanhållningspolitiken (ERUF), Digitala Europa-programmet, InvestEU, LIFE-programmet, Erasmus+, ReArm Europe-planen, Europeiska fredsfaciliteten och Ukraina-faciliteten.

Ansatsen syftar till att mobilisera investeringar under Global Gateway, kompletterat med finansiering från EU:s medlemsstater, utvecklings- och finansinstitut (DFI) och Europeiska investeringsbanken (EIB). Investeringar och reformer kommer att genomföras under Ukraina-planen, tillväxtplanen för Moldavien, resiliens- och tillväxtpaketet för Armenien och investeringar i Azerbajdzjan och regionen som helhet.

Kommissionen och den höga representanten föreslår att organisera ett särskilt EU-ministermöte med partnerländer i Svarta havsregionen för att utveckla och främja olika aspekter av samarbetet under den nya strategin. Uppföljande ministermöten

kan organiseras vid behov för att övervaka och utvärdera framstegen av specifika åtgärder.

1.3 Gällande svenska regler och förslagets effekt på dessa

Inte aktuellt då meddelandet endast utgör en strategisk ansats.

1.4 Budgetära konsekvenser och konsekvensanalys

Finansieringen kommer att genomföras genom befintliga finansieringsinstrument och budgetar inom ramen för EU:s fleråriga budgetram 2021–2027, samt genom mobilisering av investeringar under bland annat Global Gateway.

2. Ståndpunkter

2.1 Preliminär svensk ståndpunkt

Regeringen välkomnar ökat EU-engagemang i regionen och betonar dess geostrategiska betydelse, inte minst mot bakgrund av Rysslands aggression mot Ukraina.

Eventuella kostnader för EU:s budget med anledning av förslagen behöver finansieras genom omprioriteringar i EU:s budget.

Kostnader som förslagen kan leda till för den nationella budgeten ska finansieras i linje med de principer om neutralitet för statens budget som riksdagen beslutat om (prop. 1994/95:40, bet. 1994/95:FiU5, rskr. 1994/95:67).

2.2 Medlemsstaternas ståndpunkter

Medlemsstaterna har i Europeiska rådets slutsatser från 26 juni 2025 betonat vikten av säkerhet och stabilitet i Svarta havet och välkomnar presentationen av den gemensamma kommunikationen från kommissionen och den höga representanten.

Europeiska rådet, i enlighet med sina relevanta slutsatser, uppmanar vidare rådet, kommissionen och den höga representanten att snabbt gå vidare med arbetet.

2.3 Institutionernas ståndpunkter

Utöver det Europeiska rådet bjuder det gemensamma meddelandet även in Europaparlamentet att ta ställning till ansatsen. Europaparlamentet har ännu inte tagit ställning.

Kommissionens ordförande Ursula von der Leyen har betonat vikten av att EU har en aktiv roll i Svarta havet, inte minst i ljuset av Rysslands aggression mot Ukraina.

2.4 Remissinstansernas och andra intressenters ståndpunkter

Meddelandet har inte sänts på remiss.

3. Förslagets förutsättningar

3.1 Rättslig grund och beslutsförfarande

Inte aktuellt då meddelandet endast utgör en strategisk ansats.

3.2 Subsidiaritets- och proportionalitetsprinciperna

Inte aktuellt då meddelandet endast utgör en strategisk ansats.

4. Övrigt

4.1 Fortsatt behandling av ärendet

I september 2025 väntas kommissionen och den höga representanten att kartlägga specifika behov, inklusive finansiella, och presentera konkreta förslag för att ta den strategiska ansatsen vidare. Ett ministermöte planeras med partnerländer i regionen. Kommissionen och den höga representanten kommer att presentera en första rapport om genomförandet av den strategiska ansatsen efter ett år av genomförande.

4.2 Fackuttryck och termer